

PITANJA I ODGOVORI

KAKAV JE PRIDJEV OD GUSKA?

prvi se tren možemo zapitati čemu to pitanje, valjda znamo kakav je pridjev od tako obične imenice, ali kad se malo zamislimo, vidjet ćemo da odgovor nije jednostavan. Potražimo li ga u našim priručnicima, potvrdit će naše nedoumice. Budući da pitanja u Jeziku ne izmišljamo, i ovo je nastalo povodom.

U prvom izdanju Hrvatskoga školskoga pravopisa imali smo

gusji (prema guska)

pa su nam prigovorili, i to oštro, što imamo taj pridjev, misle da bi prije trebalo *guščji* ili *gušči* za razliku od *gušći*, komparativ od *gust*. Kad je jednom prigovor postavljen, ne smije ostati bez potpunoga odgovora pa smo razmotrili taj prigovor i zaključili da ostane kako je bilo.

Sastavljači pravopisa, kao i drugih normativnih priručnika, služe se dosadašnjim priručnicima i korigiraju ga normom koja je zadana, ako ničim drugim, a ono vremenom i prilikama u kojima se priručnik radi i svojim znanjem, jer sve što se u normativnome priručniku nađe, mora biti znanstveno i stručno obranljivo. Tako i *gusji*. Nisu ga autori izmislili.

Pridjev *gusji* ima Hrvatski pravopis autora S. Babića, B. Finke i M. Moguša. U tome pravopisu ima i *guščji*, dakle oba pridjeva kao i u dva suvremena rječnika hrvatskoga književnoga, Anićev i Šonjin, ali dok su u njima pridjevi doneseni više-manje ravnopravno u HP *guščji* je upućen na *gusji* kao na bolji izraz. Znači, nismo *gusji* preuzeli nesvjesno ili mehanički. Pridjevi sa sufiksom *-ji* prilično su proučeni pa se može dati takav sud. U mojoj Tvorbi riječi o pridjevima sa

sufiksom *-ji* govori se na više mjesta, Kazalo sufiksa kazuje gdje, a o temi o kojoj ovdje raspravljamo piše ovo:

„Trozativničke skupine javljaju se samo od osnova koje završavaju na *c, k*: *jazavčji, jarčji, junčji, ovčji, vrapčji, guščji*...

Zapaža se težnja da se te skupine izbjegnu:

- a) gubljenjem *j*...
- b) odbacivanjem imeničkoga završetka: *gusji* (AR, BR, P RMH), *vrablji* (P, RMH)...
- c) upotrebom sufiksa *-iji* (v. t. 1482).

Ni jedan od tih načina nije općenito usvojen i književnima se mogu smatrati i pridjevi s trozativničkim skupinama.“

Kratice u točki b) znače da je pridjev *gusji* potvrđen u Akademijinu rječniku, Benešićevu Hrvatsko-poljskome rječniku, novosadskome pravopisu i Rječniku dviju Matica, dovoljno da se pokaže kako je normativna pravopisna ocjena opravdana.

Ali kako valja potvrđivati konkretnim potvrdama, evo ih nekoliko:

a) književne

A šta je ovo gusje pečenje? (Srđan Tucić, Truli dom, Zagreb, 1912. str. 18.)

Ne čitaj stvari pisanih gusjim perom. (Ante Dukić, Pogledi na život i svijet, Zagreb, 1929., 23.)

b) dijalektalne štokavske

Naprave... rupu petom... da bi u nju moglo stati gusje ili bar purje jaje. (B. Jurić, Zbornik za narodni život i običaje, 13, 268.)

...treba pomišati s gusjim đubretom. (Otok, 210.)

c) kajkavske

Da je pridjev *gusji* i kajkavski lik, pokazuje Belostenec jer u svom rječniku ima *gusji* i

gusje salo (1740.), a rječnik je i stariji, bar tričetvrt stoljeća jer je Belostenec umro 1675., a on je zabilježio *gusji*, dakle taj lik ima više od 300 godina. U kajkavskome je narječju *gusji* potvrđen i sto godina poslije: *Suproti žutoče... gusje lanje* [gusjega izmeta] *vzemi jedno pol kvintice vu vinu guščekrat*, *Hižna knjižica...*

Ako pogledamo s terminološke strane, onda vidimo da je pridjev *gusji* potvrđen u botaničkome nazivlju: *gusja noga*, *gusja stopa*, *gusja ružica*, *gusja trava*, *gusje rutice*, i to isto tako prije 200 godina jer su primjeri iz Stullijeva Lexicona, on je iz 1801., dubrovačkoga podrijetla, a neke od tih terminoloških veza možemo naći u novijim ili najnovijim djelima: *gusja noga*, *gusja ružica*, *gusja trava*.

Gusji je potvrđen na cijelom hrvatskome području, u svim dijalektima, u prošlosti i sadašnjosti. Po općem dojmu može se komu činiti da danas prevladava gušćji, a *gusji* da je rijetko pa sam zamolio dr. Marija Grčevića da provjeri kako je u njegovome 220-milijunskome korpusu iz suvremenih tekstova, uglavnom publicističkih, i našao *gusji* zabilježen 29 puta, a gušćji 38 (*gusji* ni jedanput), što je praktički podjednako tako da pravopisna pravila ne treba mijenjati.

Unatoč takvim potvrdama i po vremenskoj dubini i po prostornoj širini ima pravopisnih priručnika u kojima pridjeva *gusji* nema. Autori se tih djela mogu braniti da je to zbog čistoće pravopisnoga kriterija, da *gusji* nije pravopisni problem. Međutim to je pogriješan razlog. Uz ono što ulazi u pravopis iz pravopisnih razloga, treba ući i ono što je usko s njime povezano, a pripada suvremenom književnom jeziku jer bi se inače dobila pogriješna normativna slika. Zato je potrebno da budu i *gusji* i *gušćji*, a njihov međusobni odnos može se stilski ocijeniti, kao što smo mi u HP i učinili.

Što je u HŠP samo *gusji*, to se može pravdati posebnom namjenom te knjige i njezinom prostornom ograničenošću jer ako bismo unijeli sve što bi po pravopisnom kriteriju trebalo ući, školski se pravopis opsegom se ne bi mogao razlikovati od velikoga pravopisa.

Slično je i s instrumentalom jednine imenica na *-ost*. On ima dva lika, *-osti* i *-ošću*, *radosti* i *radošću*, prvi lik nije pravopisni problem pa se ipak i on nalazi u svim našim pravopisima jer bismo bez njega dobivali krivu normativnu sliku kao da su likovi sa *-ošću* jedini pravilni ili da bar imaju izrazitu normativnu prednost.

Zbog prostornoga ograničenja izbor imenica na *-ost* u HŠP veoma je malen, nema npr. imenica *mladost*, *radost*, ali je u predgovoru pravopisnomu rječniku taj postupak objašnjen tako da je korisniku čak olakšano služenje tim rječnikom. Kod tipova koji nisu brojni, taj je postupak teško, gotovo nemoguće provesti.

Zbog potpunosti ovdje ću reći da od imenica *guska* uz tri spomenuta pridjeva postoji još jedan: *gušćiji*, rjeđi, ali ipak važan jer ima dvije književne potvrde:

...poleti u vazduh gušćije i pačije paperje. (A. G. Matoš, Iverje, Mostar, 1899., str. 47.)

...i močiti ga pomoću gušćijeg pera... (M. Begović, Dunja u kovčegu, Zagreb, 1921. str. 29.)

Kad taj pridjev treba stilski ocijeniti nije teško već zato što u hrvatskome književnom jeziku nema ni jedan pridjev sa sufiksom *-iji* koji ne bi imao paralelu s pridjevom sa sufiksom *-ji*, i onaj sa *-iji* bio uporabno je rjeđi i stilski obilježeniji.

Slično vrijedi i za *gušći*. On je rijedak sam po sebi. Među više takvih potvrda samo je jedna hrvatska, i to dijalekatna.

Stjepan Babić